

גיזדה



ההדרה הפוליטית של אריה הביאה אותו אל הספרות. רחל אומרת, שבדיעבד זה עשה לו רק טוב. (צילומים: דוד עינב)

נער ברוך-כישרונות אל ידידו הנמצא באזור הספר, אודות פעולות התנועה ומפעליה, ועל הלכי נפש ורוח שאפיינו את הגדוד. אחרי שני תיים של ניסיון חקלאי כושל, חזרה המשפחה לתל אביב.

תרגום כתבי שלום עליכם

גולת הכותרת של מפעלו הספרותי של אריה הוא תרגום כתבי שלום עליכם. בין התיקים והניירות, חומר רב בנושא. אריה הקפיד קטנה כחמורה, ולא עשה לעצמו ולשפה העברית הנחות. גם עם ידידו המפורסם שורר אברהם שלונסקי היה לו דין ודברים, על פרשנות זו או אחרת. על השאלה מה הביא את אהרונאי לקשר הזה אל השפה היידישית? השיב אהרונאי בספרו:

"במבט היסטורי, דומה כי המכריע בקיומו של עם, אלה נכסי הרוח שלו, שהם רצף וזכרון. החרי ליות המקשרות בין דור לדור. בלי נכסי הרוח, בלי הזיכרון ההיסטורי – הקיום הוא קיימיוני. ולא מעט בשל הזולז'מטעם ברצף הזיכרון ההיסטורי, בשל הכנעניות הבנגוריונית, נפניתי במחאה לתרגם את כל כתבי שלום עליכם לעברית".

אריה היה עד שמיעה בשנת 1944 לבריה של רוז'קה קורצ'אק בוועד הפועל של ההסתדרות שני מסרה ביידיש, אודות השואה. עדות של מי שהגיעה משם ורגשה רבים עד דמעות. בן גוריון, מסיבות של חשבונות פוליטיים פנימיים, יצא חוצץ כנגד העדות שנמסרה בשפת הגלות.

הקשר עם יהדות הדממה

אריה יודע לשמר חברויות. כך מוסברת ומוכנת ההתכתבות הענפה עם דמויות מתחנות חיו. (מתקור פת הפלמ"ח, התכתבויות עם חברי קיבוץ וידידם שנדרו בעולם, עם סופרים, משוררים ואנשי תרבות ואמנות). מרגשים במיוחד ההתכתבות של עם יהודים בברה"מ כולל בני משפחה. הוא התכתב עם עשרות אנשי רוח ועט, סופרים ומשוררים יהודיים ואחרים בברה"מ ובער"ל הרחב. מאות מכתבים מכונסים בתוך מעטפות מעוטרות בבולים נפלאים, המפארים בריאליזם הידוע את נפלאותיה של האומה הסובייטית. באמצעות הדואר שיצא לחו"ל, ניסו הסובייטים לשרר ולש"וק מלבד יופי, גם עוצמה ותעמולה אידיאולוגית. מהמכתבים מברה"מ

לכך שתמשיך בה ככל שידרש. ואכן כתב מכתב למוזיקרות בית אלפא בשבחי ובשבח עבודתי. אל נכון רצה אף לכפר בזאת על יחסו הבוטה כלפי בפרשיות הפוליטיות שבהן חלקתי עליו."

הערות:

1 - אהרון כהן, נולד בסרביה בשנת 1910. עלה לא"י בשנת 1929. נמנה עם מייסדי קיבוץ שער העמקים. מזרחן, וחבר מרכז מפ"ם. בשנת 1958 נאשם במסירת ידיעות לסוכן זר, נציג הסגל הדיפלומטי הסובייטי. בשנת 1960 הועמד לדין, הורשע ונידון לחמש שנות מאסר. בערעור שהוגש לבית המשפט העליון הופחת עונשו לשנתיים וחצי. נשיא המדינה חנן אותו. שוחרר מהכלא ביוני 1963. לאחר שחרורו המשיך בעבודתו האקדמית, חיבר ספרים בנושא ישראל והעולם הערבי. פעל רבות במאבק לשלום והבנה יהודית-ערבית. הקים את תנועת הנוער הערבית חלוצית. נפטר ב-29.9.1980.

2 - בארכיונו של אהרונאי נמצא עלון קיבוץ הראל משנת 1953 המזכיר קדש למותו של סטאלין. לאהרונאי היה קשר עז מהתנועה בקן צפון עם כמה מהדמויות המרכזיות ב"פרשת הראל" שזכורה גם כ"פרשת סנה". החבורה סולקה מהקיבוץ בגין שמא"לנות יתר ופלאגות. אחד מאלה שה"רבה להתכתב עם משפחת אהרונאי לאורך שנים היה האמן וחתן פרס ישראל לפיסול דני קרוון, שמעולם לא סלח על מה שעוללו לו ולחבריו כאשר סולקו מהראל.

רות, אולי מאות של פיסות נייר, פתקאות משומשים, ("צעטעלעך" בשפת העם) עליהם כתב שלונסקי בכתב ידו סקיצות של פניני לשון, פתגמים, המצאות לשוניות, ותרגומי לשון. ערבירב של פסקאות שהיה קשה לחבר ביניהם. הם סודרו ובוררו, יושרו מקמטיהם (גוהצו ביד) אך את פריטי הפזל השלונסקאי הוזה לא הצלחתי לסדר. אריה לא זוכר מהיכן הרברים נאספו, מה מקורם ומה הייתה תכליתם. (אחת ההערות שזה חומר שנשאר בדירתו של שלונסקי ונאסף אחר פטירתו). אולי ימצא החוקר שירים את הכפפה וינסה למצוא סדר בכלגן הפתקאות הלא מסודרות מבית מדרשו של אש"ל.

לכסוף הערה אישית: לפתחו של ארכיונאי סקרן, רובצת מכשלה. דילמה. ככל שהוא נשאב אל תכני הארכיון האישי, הוא מאט את קצב ההתקדמות בסידורו. וכידוע לזמן יש מחיר. ארכיונים נוספים מצפים לסידורם. אני כמי שאמור לקדם דברים, מוצא עצמי מחטט וקורא, מעייין, מתבונן כמציצן סקרן. מאט את הקצב.

בחרתי לסיים רשימה זו בציטוט מספרו של אהרונאי: "באתי אל חזן (חזן היה אחראי על קרן שלונסקי יד) שבדירתו התל אביבית בשרדות חזן 49 ואמ"רתי לו: 'עניין הרואות שרתתי את יד שלונסקי בנאמנות, עכשיו בתום הקדנציה עלי לישול מכם ברכת פרידה ולחזור הביתה. אינך חוזר הביתה' השיב חזן. אין לנו מי שיח"ליפך בעבודה החשובה הזאת. אדאג

ל'ענן במכנסים' מאת ולדמיר מי-קובסקי. יותר מכך, שלונסקי נאות לשבת עם אריה אהרונאי וביחד להגיה את תרגומו לפי המקור ברוסית. אריה הגדיר את שלונסקי כאדמו"ר שהצטרך לאוזניים קשובות. "בחפץ לב ניברתי את אוזני לכך", כותב אהרונאי בספרו. התפתחו ביניהם קשרים מיוחדים למרות הברלי הגיל. אריה מספר על מפגשי הילדות שלו עם חרוזיו של שלונסקי שהתחבאו בינות לפרסומי השיווק של מוצרים ארץ ישראלים בתל אביב הקטנה של שנות השלושים (איזה פלא, איזה פלא, אם ישנם שמנים כאלה, אם יש פח בכל מטבח, שמן זית וך...)

לאחר פטירתו של שלונסקי ב-1973, ראה אהרונאי מחויבות אישית ומקצועית לעזור בהנצחת פועלו הספרותי של שלונסקי. בספרו המוזכר ברשימה כותב אהרונאי על מבצע "בלשות" גדול שזומן לו באיתור כתב יד של "מילון חידושי שלונסקי" (כחמשת אלפים חידושי לשון), שאסף הבלשן יעקב כנעני שנפטר טרם סיום העריכה. כתב ידו של כנעני היה קשה לפיענוח. לא נמצא האישי שייקח על עצמו אתגר זה. אחרי תלאות ומסעי חיפוש נמצא יהודי חרד ממאה שערים, ר' משה דייטש שמו, שמומחיותו הייתה בקבלת פתקאות ופענוחם, כך שלבסוף היו לספרים. ואכן הפ"ענוח לדברי אהרונאי היה למופת. רחל דאגה לסמן כל מסמך במספר סידורי ובמקביל אליו הקלידה במחשב את פרטיו. במקום אחד לא היו סימנים וביאורים בנוגע לעש-

עולה הערצה של הכותבים לאריה (רבים מהמכתבים כתובים בעברית, מתוך רצון עז להתחבר אל הארץ, העם והשפה). מובעת בהם הערצה רבה על מה שהוא, על חכמתו, ידענותו המופלגת וצניעותו. על עצותיו ועזרתו ללא גבולות בעיקר לאלה שעלו לארץ. מהחומר מצטיירת דמות של אדם שמלבד ההקשר הספרותי-מקצועי שיש לו עם האינטליגנציה היהודית בברה"מ, הוא גם פעיל עלייה וקליטה.

שלוש פעמים ביקר אריה בברה"מ בשנות השמונים. ביקור ראשון במסגרת משלחת סופרים ליריד ספרים בינלאומי שהתקיים במוסקבה, ושני ביקורים באצטלה של טיולים מאורגנים, עם מטרה סמויה לקשר עם קשר עם יהודים. הוא נפגש עם ישראל מינץ, איש גדוד העברי דה, שחזר בשנות העשרים לברה"מ מינץ קיים קשרי מכתבים, (כ-200 מכתבים) עם שלונסקי, בקשר לתרגום ספרים מרוסית לעברית. לאחר מותו של שלונסקי העביר מינץ את העתקי המכתבים לאריה אהרונאי. הוא נפגש עם המשורר יבגני יבטור שנקו, המשוררת בלה אחמדונילה ועוד. את ספרה של אחמדונילה "אגדה של גשם" תרגם לעברית. קשריו היו חובקי עולם.

הפתקאות של שלונסקי

חומר ארכיוני רב מוקדש לשלונסקי. שלונסקי היה זה שנתן לאריה הזדמנות ראשונה להוציא לאור בשנת 1960 (במדור שירה שערך "בספרית פועלים") את תרגומו